

dászok érdeklődését. Az idők során hol a keresleti, hol a kínálati oldali megközelítések kerekedtek felül (erről bővebben lásd például Gazier 1998, McQuaid–Lindsay 2005). A foglalkoztathatóság konceptualizálása során úgy is lehet fogalmazni, hogy bár a szakirodalomban a téma kutatói különböző aspektusokból közelítik meg a kérdést, a foglalkoztathatóság-definíciók közös eleme, hogy az egyén munkavállalásának esélyét, valószínűségét tekintik foglalkoztathatóságnak, melyet számos tényező befolyásol (Kiss, 2014a,b; Kiss, 2015).

A felsőoktatásba történő jelentkezés hallgatók által leggyakrabban megjelölt ambíciója (oka) a szakmai érdeklődés, maga a diploma megszerzése, a könnyebb elhelyezkedés reménye, tudás gyarapítása, illetve a magasabb elérhető jövedelem (Balázsovcics, 2010; Engler, 2010; Engler, 2011). A továbbtanulással kapcsolatos motivációs vizsgálatok során Gergely – Nagy (2015) megállapították, hogy a megkérdezett hallgatók az egyetem elvégzésétől a későbbi anyagi függetlenség lehetőségét és a céljaik megvalósítását remélik.

A végzést követően a munkaerő-piaci belépés egy különleges életszakasz, melynek körülményeit számos tényező befolyásolja: oktatáspolitikai és foglalkoztatáspolitikai intézkedések, a képzés során elsajátított ismeretek, a munkakörökben megkövetelt tudás, egyéni képességek, készségek, az idő, munkaerő-piaci jellemzők, az iskola és a munka közötti átmenet körülményei, személyes tényezők (Kiss, 2014a; Kiss, 2014b; Kiss, 2015).

A diplomaszerezést követő első munkába állás minden fiatal számára különösen fontos. Az oklevél megszerzése és a munkába állás között eltelt időt több tanulmányban is vizsgálták. A munkaerő-piaci sikerességet Fónai et al. (2014) az elhelyezkedés idejével és a munkanélkülivé válás esélyével mérte. Az elhelyezkedés időtartamát csökkentette a társas kapcsolat megléte, a jobb tanulmányi eredmény, a külföldi tanulmányok, a végzettség szintje és a gyakorlati hely is. Míg a munkanélkülivé válás elkerülésében a jobb tanulmányi eredménynek volt szerepe. Pusztai (2011) elemzése alapján különbség van az egyes tudományterületek között, a munkaerő-piaci belépéskor meglévő státusz-tényezők (szülők iskolai végzettsége, lakóhely településtípusa, család anyagi helyzete, középiskola típusa) a legkevésbé a Debreceni Egyetem orvostudományi és agrártudományi és tanítóképző képzésben részt vevő végzettjei esetében érzékelhetők, míg leginkább érvényesül a hatásuk a jogi és közgazdasági képzések esetén. Kiss (2014a; Kiss, 2014b; Kiss, 2015) korábbi elemzése szerint az első álláskeresés idejét pozitívan befolyásolják, azaz rövidebb elhelyezkedéssel járnak a következő tényezők: az átlagostól jobb tanulmányi eredmény, a diploma kézhezvétele, szakmai és külföldi munkatapasztalat, hasonló végzettséggel rendelkező családtag. Akik a szakmájukban helyezkednek el, rövidebb időn belül találtak állást. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a változók közötti kapcsolat nem feltétlenül ok-okozati.

Jelen tanulmányban a frissdiplomások álláskeresési idejét vizsgáljuk.

2. Adatok és módszer

Az elemzés a Diplomás Pályakövetési Rendszer 2015-ös adatbázisán készül, melyet az Educatio Nonprofit Kft. bocsátott rendelkezésünkre. Az adatfelvételre 2015 tavaszán, 34 felsőoktatási intézmény segítségével került sor. A hazai pályakövetés kereté-

ben ötödik alkalommal végezték el a felmérést. A vizsgálat az egy, három és öt éve abszolutóriumot szerettek teljes körére kiterjedt. Az alapsokaság 182 299 fő, az adatbázis elemszáma 20 579, az átlagos válaszadási ráta 12% (Veroszta, 2016).

A fent említett korábbi elemzések korlátai között említette a szerző (Kiss, 2014a,b; Kiss, 2015), hogy az első álláskeresés idejének meghatározása során az adatbázisban nem volt lehetőség annak kiszűrésére, hogy a frissen végzett az abszolutórium megszerzését követően azonnal el szeretett-e volna helyezkedni, illetve annak kiszűrése sem volt lehetséges, hogy a végzéskor már munkában állókat kiszűrjük. A 2015-ös, korrigált DPR adatbázisban azonban mindez már lehetséges, így az elemzést azokra szűkíthetjük, akik a végzéskor még nem rendelkeztek munkahellyel, de azonnal szerettek volna elhelyezkedni, azaz elkezdtek állást keresni.

A megkérdezettek 43%-a nyilatkozta azt, hogy azonnal szeretett volna elhelyezkedni, 40%-a már munkában állt, 12% nem, mert folytatta tanulmányait, és 5% egyéb okból nem. A munkakeresésre fordított átlagos idő az abszolutórium után sikeresen munkát keresők körében 3,88 hónap volt, egyharmaduk nagyon hamar, egy hónapon belül elhelyezkedett. Különösen kedvező helyzetben az orvos- és egészségtudományi, informatikai, pedagógus területen végzettek voltak, a legkevesbé gyors elhelyezkedés a társadalom-, a bölcsész- és természettudományi végzettséget szerzőkre jellemző (Veroszta, 2016).

Az álláskeresés idejével (hónapban) összefüggő tényezők azonosítására lineáris regresszió-elemzést végzünk. A modellbe a következő változókat vonjuk be:

- átlagos tanulmányi eredmény,
- a diploma tényleges megszerzése az abszolutórium után (0, ha nem, 1, ha igen),
- külföldön tanult hosszabb/rövidebb ideig (0, ha nem, 1, ha igen),
- az álláskeresés során felkeresett munkáltatók száma,
- állásinterjúk száma,
- nettó kereset,
- nem (0, ha férfi, 1, ha nő),
- életkor,
- családi állapot (0, ha nem egyedülálló, 1, ha igen),
- hasonló végzettségű családtag (0, ha nincs, 1, ha van),
- az első állás szakmai illeszkedése (0, ha nem illeszkedő, 1, ha igen),
- tagozat (0, ha nem nappali, 1, ha igen).

3. Eredmények

A Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR 2015) adatain lineáris regresszió-elemzést végzünk. Elsőként minden vizsgált változót beemeltünk a modellbe (Modell 1.), majd a nem szignifikáns változókat töröltük, míg végül csak azok maradtak, melyek megfelelnek az 5 százalékos szignifikancia szintű elfogadási kritériumnak (Modell 2.). Az eredményeket igyekszünk az első szerző korábbi eredményeivel összevetni, bár a modell átdolgozásra került, a bevont változókészlet nem teljesen azonos.

A DPR 2012-es adatbázisán elvégzett elemzésekhez képest (lásd Kiss, 2014a; Kiss, 2014b; Kiss, 2015) lényegesen magasabb magarázó erejű mindkét modell. A regressziók eredményei az 1. táblázatban szerepelnek, a vizsgált változók az elhelyezkedési

idő körülbelül 19 és 18 százalékát magyarázzák (a korábbi 9-hez képest ez lényegesen magasabb), előrejelzésre tehát nem alkalmasak, de célunk nem is előrejelzés készítése, hanem azoknak a tényezőknek az azonosítása, melyek szignifikánsan összefüggnek az álláskeresés idejével. Azért nem mondhatjuk, hogy befolyásolják azt, mert az ok-okozati összefüggés nem tisztázott, és néhány változó esetében korántsem egyértelmű. Ezek után tekintsük át, mely tényezők mutatnak szignifikáns kapcsolatot az elhelyezkedés gyorsaságával, és melyek nem.

A jobb tanulmányi eredmény, az abszolutórium után közvetlenül ténylegesen megszerzett diploma, a külföldi tanulmányok rövidebb álláskeresési idővel járnak együtt. Ezek alapján arra következtethetünk, hogy munkaerő-piaci jelző szerepe van ezeknek a tényezőknek. Úgy tűnik, hogy a munkaadók magasabb termelékenységgel azonosítják a tanulmányok során nyújtott többletteljesítményt, és a kiválasztási folyamataik során hamar kiszűrik a jobb eredményt felmutatókat. A papírnak eszerint van jelentősége, a diploma kézhez vétele átlagosan 0,6 illetve 0,8 hónappal (1. és 2. modell) rövidíti meg a keresést, ami jól példázza a jelzéselméletet és a báránybőr-hatást (lásd például Hungerford–Solon 1987, Jaeger–Page 1996).

1. táblázat: Az álláskeresési idő regressziós modelljeinek eredményei

Table 1.: Regression-models of the job search time

	Modell 1.		Modell 2.	
	β	t	β	t
Konstans	1,131	1,576	0,908	1,376
Tanulmányi eredmény	-0,353	-3,893***	-0,427	-5,078***
Nappali képzés	-0,353	-1,817*	-0,610	-2,710***
Diploma megszerzése az abszolutóriumkor	-0,604	-4,390***	-0,808	-6,372***
Külföldi tanulmányok	-0,826	-4,348***	-0,898	-5,239***
Felkeresett munkaadók száma	0,030	20,852***	0,032	23,796***
Állásinterjúk száma	0,055	5,503***	0,043	4,786***
Nettó kereset (havi)	-0,004	-7,538***	-	-
Nem	0,187	1,438	0,416	3,492***
Életkor	0,156	8,726***	0,148	8,985***
Egyedülálló	0,443	3,610***	0,434	3,795***
Családban hasonló végzettségű	-0,148	-0,984	-	-
Első állás illeszkedése	-0,841	-5,589***	-0,763	-5,527***
N	5507		6634	
R ²	0,195		0,183	
Adj. R ²	0,193		0,182	

megjegyzés: *p < 0,1, **p < 0,05, ***p < 0,01

(DPR, 2015 alapján)

Akik hamarabb helyezkedtek el, nagyobb valószínűséggel találtak szakmájukhoz illeszkedő állást. Ennek az lehet a magyarázata, hogy először a képzettségüknek megfelelő szakmában keresnek állást a frissen végzettek, szakmájukban próbálnak elhelyez-

kedni, és ha ez nem sikerül azonnal, tágítják a keresést más szakterületekre is. Ez az összefüggés a korábbi adatokon is megfigyelhető volt. Az illeszkedés kapcsán szükséges megemlítenünk, hogy semmiképpen nem ok-okozati kapcsolatról van szó, vagy ha arról is, az iránya csak fordított lehet, hisz nem találhatott valaki azért hamarabb állást, mert a szakmájában helyezkedett el (legfeljebb csak azért, mert ott keresett), hiszen a keresés időben megelőzi az elhelyezkedést.

Nem meglepő eredmény, hogy az álláskeresési idő és a felkeresett munkaadók, valamint állásinterjúk száma pozitívan korrelál, hiszen minél hosszabb ideje keres állást egy jelölt, feltehetőleg annál több posztra pályázott már, és jutott be állásinterjúra is.

Demográfiai tényezők között a nemhez tartozás szerepe, a kor, illetve a családi állapot is szignifikáns. A nők jellemzően hosszabb idő után helyezkednek el. Ez az eredmény is erősíti a nők esetében jelen lévő szegregáció jelenségét. Az egyedülállók is jellemzően hosszabb idő után állnak munkába. Ez sem meglepő, hiszen ha a frissdiplomásnak már családja van, sokkal kevésbé engedheti meg magának, hogy válogasson az állások között, hiszen a család megélhetését biztosítani szükséges. Az életkorral is pozitív kapcsolatot fedeztünk fel, eszerint a fiatalabbak hamarabb álláshoz jutnak a munkaerőpiacon.

A nappali tagozaton végzettek hamarabb állnak munkába, aminek az lehet a magyarázata, hogy más képzési formát leggyakrabban olyan emberek választanak, akik munka mellett tanulnak, valószínűleg idősebbek, így összefüggésben lehet az előzővel, a koruk miatt kevésbé kelendőek, az aktuális munkaerőpiac a fiatalabbaknak kedvez.

Nagyon érdekes eredmény, hogy míg a 2012-es DPR adatokon a hasonló végzettségű családtag jelenléte gyorsabb elhelyezkedéssel járt, a 2015-ös adatokon, jelen elemzés során nem találtunk szignifikáns kapcsolatot a függő változóval. Ennek az lehet a magyarázata, hogy a 2011, 2009 és 2007-ben végzettek, akik a 2012-es adatbázisban szerepelnek, épp a gazdasági válság idején, vagy röviddel utána léptek ki a munkaerőpiacra, amikor a család kapcsolati tőkéjét is szükséges volt bevetniük, hogy elhelyezkedjenek. 2015-re a gazdaság stabilizálódott, a munkaerőpiac lecsillapodott, a később kilépőknek már nem kellett olyan kihívásokkal megküzdeniük, ami a recesszió miatt a munkaerőpiacot is jellemezte.

Az első modellben az elhelyezkedés ideje és a keresetek között is szignifikáns kapcsolat mutatkozott, de az 5 százalékos szignifikancia szintnek megfelelő modellből kiesett a kereset, tehát ha van köztük összefüggés, az mulékony, a többi változótól függ. A korábbi adatokon vizsgálva ez is szignifikáns kapcsolatot mutatott, a változás oka valószínűleg a 2012-höz képest 2015-re stabilabb keresetekben keresendő.

4. Következtetések

Tanulmányunkban a fiatal diplomások első álláskeresési idejét vizsgáltuk. Elemzésünkben kimutattunk néhány tényezőt, mely pozitív kapcsolatot mutat az elhelyezkedés gyorsaságával. A demográfiai tényezők szerepével jó, ha a frissen kilépők tisztában vannak, azokon változtatni azonban nem lehet (a családi állapot kivételével). A jó tanulmányi eredmény, a tanulmányok során nyújtott többleteljesítmény, a külföldi tanulmányok és a diploma megszerzése a munkaerő-piaci érvényesülésben hasznos. A

munkaadók értékelik a jelentkezők többletteljesítményét, amit a rövidebb álláskeresői idő is alátámaszt. A külföldi tanulmányok kapcsán érdemes kiemelni, hogy az egyúttal nyelvtudás fontosságára is rávilágít.

Bár gyakran a szülők egy rosszul sikerült vizsga után azzal vigasztalják gyerekeiket, hogy úgysem fogja senki megkérdezni, amikor már dolgoznak, elemzésünk szerint a munkába lépéskor igenis fontos szerepe van a tanulmányok során nyújtott teljesítménynek. Javaslatképpen azt tudjuk megfogalmazni a hallgatóknak, hogy törekedjenek már a tanulmányaik során minél jobb eredményre. Minél több pluszt tudnak felmutatni a munkaadók felé, annál nagyobb eséllyel nyerik ez a megpályázott pozíciót. Használják ki az ösztöndíj-programokat, menjenek külföldre, ha tehetik, beszéljenek idegen nyelveket, tegyék le a nyelvvizsgát, hogy ne annak hiányában maradjon bent az oklevélük.

Jó lenne, ha minél több felsőoktatásban tanulóhoz eljutnának ezek az információk, amiben az intézményeknek is nagyobb szerepet kellene vállalni, a karrier-tanácsadásra erőforrásokat szentelni.

Az elemzést a jövőben a későbbi adatbázisokon mindenképp folytatni szeretnénk, így figyelemmel tudjuk kísérni, milyen változások történnek.

Jelenleg ez a legnagyobb elérhető adatbázis a fiatal diplomásokról, számos kutatás alapját képezi, de nem feledkezhetünk meg arról, hogy a DPR kérdőív önkéntes válaszadáson alapul, így önkiválasztási torzítás felléphet, ezért az eredmények általánosíthatósága korlátozott.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Balázsovcics Mónika (2010): Felnttként, munka mellett tanulók motivációi, igényei. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 306–311.
- Engler Ágnes (2010): A felsőfokú tanulmányok szerepe a munkaerő-piaci reintegrálódásban. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 328–332.
- Engler Ágnes (2011): Kisgyermekes nők a felsőoktatásban. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Fónai Mihály–Kotsis Ágnes–Szűcs Edit (2014): A munkaerő-piaci sikeresség vizsgálata. Felsőoktatási Műhely VIII. évfolyam 4. szám pp. 91–108.
- Gazier, Bernard (1998): Employability: definitions and trends. In: Gazier, B. (ed.): Employability: Concepts and Policies. Berlin, European Employment Observatory.
- Gergely Éva–Nagy Richárd (2015): Gazdasági szakos hallgatók tanulási motivációjának és személyes kompetenciáinak vizsgálata. Közép-Európai Közlemények VIII. évfolyam: (4. szám, No. 31.) pp. 197–205.
- Hungerford, Thomas–Solon, Gary (1987): Sheepskin effects in the returns to education. The Review of Economics and Statistics, Volume 69. No. 1. pp. 175–187.
- Jaeger, David A.–Page, Marianne E. (1996): Degrees Matter: New Evidence on Sheepskin Effects in the Returns to Education. Review of Economics and Statistics Volume 78. No. 4. pp. 733–740.
- Kiss Zsuzsanna (2014a): Job search time, the indicator of employability. Quest Journals, Journal of Research in Business and Management, Volume 2. No. 4. pp.1–9.
- Kiss Zsuzsanna (2014b): Fiatal diplomások foglalkoztathatósága Magyarországon. Doktori Értekezés. Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Doktori Iskola, Debrecen.

- Kiss Zsuzsanna (2015): Fiatal magyar diplomások foglalkoztathatósága: Az első álláskeresési időt befolyásoló tényezők. In: Pusztai Gabriella, Kovács Klára (szerk.): Ki eredményes a felsőoktatásban?. Nagyvárad, Partium Press, pp. 55–65.
- McQuaid, Ronald W.–Lindsay, Colin (2004): The Concept of Employability. *Urban Studies*, Vol. 42. No. 2. pp. 197–219.
- Pusztai Gabriella (2010): Intézményi hozzájárulás egy hátrányos helyzetű felsőoktatási térség hallgatóinak tanulmányi eredményességéhez. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 25–32.
- Schomburg, Harald (2010): Felsőfokú diplomások szakmai sikeressége. *Felsőoktatási Műhely* IV. évf. 1. sz. pp. 27–49.
- Teichler, Ulrich (2002): Graduate employment and work in Europe: diverse situations and common perceptions. *Tertiary Education and Management*, Volume 8. No. 3. pp. 199–216.
- Varga Júlia (2010): A képzési terület és a felsőoktatási intézmény hatása a fiatal diplomások munkaerő-piaci sikerességére a 2000-es évek végén. In: Garai Orsolya–Horváth Tamás–Kiss László–Szép Lilla–Veroszta Zsuzsanna (szerk.): *Diplomás pályakövetés IV. – Frissdiplomások 2010*, Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály.
- Veroszta Zsuzsanna (2010): A frissdiplomások helyzetének főbb dimenziói. In: Garai Orsolya–Horváth Tamás–Kiss László–Szép Lilla–Veroszta Zsuzsanna (szerk.): *Diplomás pályakövetés IV. – Frissdiplomások 2010*, Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály.
- Vincze Szilvia (2013): *A felsőoktatás és a munkaerőpiac inkongruenciája*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
- Veroszta Zsuzsanna (2016): *Frissdiplomások 2015. Kutatási zárótanulmány. Diplomás Pályakövetési Rendszer Országos Kutatás. Oktatási Hivatal Felsőoktatási Elemzési Főosztály.*